

Sugárzási jogdíjak, átgondolatlan elosztás

*Dr. Gyimesi László a pekingi és római egyezményről,
nem regisztrált együttesekről*

Április végén lép hatályba az audiovizuális előadó-művészek vagyoni jogait globálisan rögzítő Pekingi Egyezmény, ami – ahogy az EJI elnöke, Dr. Gyimesi László fogalmazott –, az előadó-művészi jogok szélesítésének jelentős állomása lehet. Az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület vezetőjével arról beszélgettünk, milyen előkészítő munkára van ahhoz szükség, hogy a nemzetközi egyezmény alapján a hazai művészek valóban pénzhez jussanak. Az elnök elmondta azt is, hogy egy másik, a Római Egyezmény már sok éve hatályban van, s szervezetük ez alapján kezeli az itthoni és a külföldi rádiós sugárzások után beérkező összegeket, akadnak azonban zenekarok, amelyek nem jelentkeztek a nekik járó jogdíjért, s a felvételeikről sem nyújtanak tájékoztatást. Több társulatot is találni, amely nem végezte el a szükséges regisztrációt, akik pedig megtették, nem feltétlenül arra költik a megérkező jogdíjat, amire kellene, azaz a zenészekre...

■ *A szerződés már nyolc évvel ezelőtt, 2012-ben megszületett, de most, Indonézia csatlakozásával ratifikálta harminc ország, így 2020. április 28-tól lép életbe a Pekingi Egyezmény. Eszerint, ha egy mozifilmet a televízióban is levetítenek, akkor az abban szereplő színészeknek is kell járjon a sugárzás után jogdíj. Mindez mit jelent a hazai művészek tekintetében?*

– A Pekingi Egyezményt az egy híján hatvan esztendővel ezelőtt elfogadott Rómaihoz tudom hasonlítani. Ez utóbbi arról rendelkezett, hogy a zenészek a rádióban sugárzott felvételekért is kapjanak jogdíjat. Korábban ugyanis azt közvetítették, ahogy élőben muzsikálnak, és ezt váltották ki a lemezek. A Római Egyezmény éppen azért született, hogy az élő zenéért elveszített bevételeket kárpótolják. A szerződés kimondja, hogy a rádiós sugárzás önálló jog, amiért fizetni kell. A most hatályba lépő Pekingi Egyezmény azt mondja ki, hogyha a mozifilmeket a televízióban sugározzák, azért is jogdíjat kell fizetni. A harminc aláíró országnak köszönhetően immáron hatályba lép, elkezdődhet a hazai jogalkotás. Át kell ültetni a hazai jogba, a szerzői jogi törvénybe a rendelkezéseit, és természetesen elkezdődnek az erről szóló, különböző tárgyalások. A nemzetközi egyezmények ugyanis minimum szabályokat tesznek kötelezővé, gyakran ún. fenntartási lehetőségeket is adnak, de ugyanakkor a jogok gyakorlásának nagyon széles lehetőségét is biztosítják a csatlakozó országoknak. Mindig a nemzeti jogalkotás szabja meg, hogy a teljes csomagot beilleszti vagy valamely változatát teszi a sajátjává. Mivel az Európai Unió is a csatlakozók között volt, ezért kérdés, hogy minderről kiad-e uniós szabályozást, ami lehet kötelező vagy csupán ajánlott érvényű. Hosszú folyamat kezdődik tehát, még évekbe telik, míg az erről szóló szabályozást a Magyar Közlönyben lehet majd olvasni.

■ *Akkor viszont már jogdíjak is befolytak az egyezménynek köszönhetően...*

– Az külön csavar a történetben, hogy bár a filmek többsége hollywoodi gyártású, itthon a közönség a szinkronizált filmeket részesíti előnyben, így a Pekingi Egyezmény a szinkronszínészek helyzetén is javíthat. Persze, az is kérdés, hogy mi történik a más csatornákon nézhető filmekkel... Hiszen napjainkban már az internet is rengeteg lehetőséget kínál. Nagyon összetett kérdés, hogy az egyezmény hogyan és mire vonatkozik, mindenesetre most elkezdjük kidolgozni a részleteket.

■ *Mennyiben érinti mindez a zenészeket?*

– A muzikusok többféle szerepet is betölthetnek egy filmben. Elképzelhető, hogy színészként szerepelnek, ha mondjuk készül a zenekar életéről szóló alkotás, és abban saját magukat alakítják, szereplői minőségben. Közreműködhetnek musical- vagy operafilmekben is, a harmadik eset az, ha a filmben felhasználnak különböző felvételeket, s ezeknek a lemezeknek ők a közreműködői, vagy akad egy negyedik lehetőség is, amikor a filmhez írt zenét ugyancsak ők játsszák el, és valószínűleg még további felhasználási módokat is fellelhetünk.

■ *Gondolom, ha szereplők, akkor azért jár majd valamennyi jogdíj. De mi a helyzet a zenei felvételekkel?*

– Nem tudom még megmondani, de valószínűsíthetően a filmbe foglalt, előzetesen már kereskedelmi forgalomba hozott felvételekért nem fog járni jogdíj az előadó-művészeknek. A felvételen ugyanis több jogtulajdonos – szerzők, kiadó, előadóművészek – is van, s valószínű, hogy a jogokat a gyártó teljes egészében megvette. Mindennek az eredményes feltárása persze elképesztő méretű adatbázist feltételez, s az is kérdés, hogy az ilyen sugárzásért járó jogdíjjal mennyi pénzt lehet

majd begyűjteni. Attól függ ugyanis, hogy érdemes-e közös jogkezelésben foglalkozni a beszédével. Ha a rendszer fenntartása veszteséges lenne, akkor más formában kell ezzel foglalkozni. Az ugyancsak kérdés, hogy milyen adatszolgáltatási kötelezettségei lesznek a tévétársaságoknak. Óriási munka ez, de ha azt nézzük, hogy a jelenlegi hangfelvételek száma 30-40 millió között van, és ezek adatait lehet kezelni, akkor a filmek esetében sem a mennyiség az első számú probléma. Nem hiszem ugyanis, hogy ennél magasabb volna a szám... Az audiovizuális jogdíj a szimfonikus zenekarok szempontjából is jelenthet majd bevételt. Többet, mint a rádiós sugárzási jogdíj, mert elenyésző számú adó sugároz ugyanis itthon komolyzenét, viszont szinte nem nagyon akad olyan film, amelynek ne lenne zenéje. Érdekes munka lesz, az EJI részéről örömmel kezdünk bele. A rádiós jogdíjak kapcsán sok tapasztalatot szerezünk már. Izgalmas adat például, hogy a külföldről származó rádiós jogdíjak legnagyobb részét a komolyzenei felvételek után járó összegek jelentik. A könnyűzenei műveknek pedig csak itthon van jelentős sugárzása.

■ *Visszatérve a Pekingi Egyezményre, elmondása szerint az az alapján megállapított jogdíjakra azért még évekig kell várni. Viszont az előbb említett, rádiós sugárzás alapján osztott jogdíj már most megérkezne az együttesek számlájára, ha minden zenekar regisztrált volna...*

– Így van, többektől nem kaptuk meg a felvételeik listáját, így nem tudjuk, milyen művek előadásában működtek közre, pedig lehet, hogy ezeket a felvételeket sokfelé sugározzák a rádiók... A szervezetünk, az EJI több mint húsz ország, közöttük a legnagyobb – így a brit, amerikai, spanyol, francia – közös jogkezelőjével áll kapcsolatban, folyamatos adat- és jogdíjcsere folytatunk. Feladatunk az is, hogy felkutassuk az ismeretlen jogosultakat, ami pokoli munka. Ismeretlenné azért válik valaki, mert nem vette a fáradságot arra, hogy a jogait érvényesítse olyan módon, hogy jelezze létezését, tartózkodási helyét és felvételeit. Közben pedig mi kötelesek vagyunk a jogdíjat kiszámolni az ismeretleneknek is, és ez a keret egyre halmozódik. Évről-évre próbáljuk megtalálni a jogosultakat, de gyakran nem járunk sikerrel. Amikor átnézzük az „ismeretlenek” listáját, felfedezünk az előadók között Magyarországon nem egy, működő komolyzenei együttest, amelynek a vezetői nem szóltak a felvételükről, és így jogilag e tekintetben ismeretlenné váltak. Persze ez a könnyebbik eset, mert az együttesek létezéséről, elérhetőségéről ilyenkor legalább van információ.

■ *Ha egy zenekar netán rádöbben most, hogy mindezt elmulasztotta, és szeretne regisztrálni, hány évre visszamenőleg juthat hozzá az őt illető jogdíjakhoz?*

– Öt évre. A honlapunkon megtalál minden szükséges adatot az adatszolgáltatáshoz. Az nagyon lényeges,

hogy jogdíj csakis a kereskedelmi forgalomba került, azaz pénzért árusított felvételekért jár. Egyébként a jogosult-kutatás néhány éve vált kötelezettségünké. Nehéz feladat – olyan mintha a Szerencsejáték Rt-nek előírnák, hogy az ötös lottó játékban kutassa fel azokat a két-három találatot elérő lottójátékosokat, akik nem jelentkeztek a nyereményükért – hiszen itt nem csak a magyar jogosultakról, hanem a világrepertoár Magyarországon felhasznált felvételeinek jogosultjairól is szó van. Érdekes, hogy a jogutódok, örökösök is gyakran nem jelentkeznek, a mi eszközeink pedig eléggé korlátozottak e téren, pedig még a közjegyzői kamarával is igyekszünk együttműködni, hogy a hagyatékok része legyen az előadói jogdíj is. Döbbenetes az a színész névsor, akik jogdíja után nem érdeklődött senki, de ezen a listán neves karmester is akad...

■ *Hogyan kezelhetik a zenekarok a beérkező jogdíjakat?*

– Ez egy olyan elem, amellyel érdemes foglalkozni, s ezt nemcsak EJI elnökként, hanem szakszervezeti vezetőként is mondom. Ha egy szimfonikus zenekarnak jár a jogdíj, akkor mi azt átutaljuk a zenekar számlájára. Ha született egy felvétel 1970-ben vagy 80-ban, akkor ennek a jogfolytonos tulajdonosa maga a zenekar, amelynek a vezetése képviseli az előadóművészeket is. Az általam ismert nagyon sokszor alkalmazott gyakorlat az, ha megérkezik ez az összeg, akkor bekerül a zenekar költségvetésébe, s nem jut el a művészekhez. Pedig a társulatnak tagjai előadóművészként váltak jogosulttá erre a díjra.

■ *Nehéz ma már pontosan megállapítani, kik muzsikáltak egy egykori, húsz-harminc éves felvételen...*

– Nem biztos, hogy akad arról feljegyzés, hogy ki játszotta a harmadik kürtöt, de maga a zenekar az előadó-művészeti szervezet, így a beérkező pénzt azoknak a művészeknek a közös hasznára kellene fordítani, akik jelenlegi tagjai. Nem az a célja a jogdíjnak, s meggyőződésem szerint nem is lehetne oly módon felhasználni, hogy kifizetik belőle a működést. Sokkal inkább a jogsultakra, a jelenlegi zenekari muzsikusokra kellene költeni. Akár közösségi célra fordítani, akár felosztani közöttük. Egy dolog egészen biztos számomra, hogy a szervezet képviselője (igazgatója/ügyvezetője) nem válik automatikusan jogtulajdonossá. Nem akkora összegek

ezek persze, amelyek megmozgatnák a világot, arra azonban elegendőek lehetnek, hogy rendeljenek egy, az előadóművészek érdekeit szolgáló szolgáltatást. A lényeg az, hogy azok profitáljanak belőle, akik ma az együttesben valóban játszanak. Mindenesetre ebből is látszik, hogy a jogdíj kapcsán akadnak még kidolgozatlan területek, amelyek egyébként nem feltétlenül az EJI feladatai.

Ha netán a Pekingi Egyezmény alapján az a kívánt – de reálisan nem várható – helyzet bekövetkezne, hogy sok felhasználónak, így a szimfonikus zenekaroknak is, komolyabb bevételt jelentene a tévés sugárzás utáni járó jogdíj, kiderülne, ennek a zenekarokon belüli elosztása nincs igazán kitalálva...

R. Zs.

„A szerzői jogvédelem folyamatosan fejlődik”

Madarász Iván jogdíjakról, nemzeti zenei ügynökségről, támogatási célokról

Az elmúlt évben több mint 17 ezer új dal született, s közel 14 ezer magyar szerző részesült jogdíjból. Az Artisjus 2019-ben 9,3 milliárd forint jogdíjat osztott szét, ami 8,1%-kal több, mint az előző esztendőben. Az elnök, Madarász Iván fontosnak tartja, hogy ne csak alaptevékenységükről tudjanak, hanem emellett széles körben megismerjék az Artisjus zeneiparban betöltött segítő, oktató szerepét is. A Kossuth-díjas zeneszerzővel, egyetemi tanárral, aki a szerzői jogvédő iroda legrégebbi elnökségi tagja, pályázati célokról, nemzeti zenei ügynökségről, valamint a közös zenei nyelvről is beszélgettünk.

■ *Az Artisjus év eleji, tisztújító ülésén újabb két esztendőre, immár negyedik ciklusra választották meg az egyesület elnökének. Milyen tervekkel kezd neki ennek az időszaknak?*

– Ahogy a korábbi években, most is nagyon lényegesnek tartom a közös szerzői érdekek hatékony és műfaji különbségektől független képviseletét. Azt szoktam mondani, hogy bár a legfontosabb tevékenységünk a jogdíjak beszedése, de az Artisjus nem adóhivatal, arra töreksem, hogy egyre többen megismerjék az egyesületünk segítő, az egész „zeneipart” támogató szerepét. Nagyon örülök, hogy több éves szünetet követően az utóbbi esztendőben ismét ki tudjuk osztani az Artisjus-díjakat. Sikerült hozzá forrást találnunk, így – ha nem is 15-20 elismeréssel kategóriánként, mint korábban – de legalább három-négy előadó munkáját jutalmazhatjuk.

■ *Nehéz időszakot követően vette át az elnöki posztot, hiszen 2012-től a kulturális célú jogdíjlevonásokat már nem használhatta fel az Artisjus Zenei Alapítvány, ezekből az összegekből már a Nemzeti Kulturális Alap ír ki pályázatokat.*

– Azóta is minden év nehéz, de másként. Viszont úgy

látom, egyre javul a fizetési morál, társadalmunk jogtudatosságának erősödésével, azzal, hogy a felhasználók felismerik, a megszólaló zene mögött rengeteg emberi munka van. Tavaly például egy több esztendeje húzódo ügy végére került pont, és így nagyobb összeg folyt be az egyesülethez, amelyből rekordnagyságú kifizetésre volt lehetőség. Az Artisjus-díjakat pedig azért is tartom fontosnak, mert olyan művészeket jutalmazhatunk, akik a kortárs zenére teszik fel az életüket, ez pedig különös elkötelezettséget kíván. Aki megtanul egy korábban nem játszott Beethoven-szonátát, az bízhat abban, hogy a darabot életében még harmincszor-negyvenszer elő fogja adni. Míg egy modern mű esetében, ha a kompozíciót néhány év elteltével ismét eljátszhatja, ha az megéri a második előadást, akkor már sikeresnek számít. Vanak előadók, nem kevesen, akik az egész művészi pályájukat arra építik, hogy kortárs zenét játszanak. Nagyon csekély törlesztés ezért az Artisjus-díj. Arról nem is beszélve, hogy egy zenemű megszületésében, a közönséghez való eljutásában – a szerzően kívül – nagyon sok társadalmi szervezet, stúdiók, zenekarok munkája jelenik meg. Segítenünk kell a zenei szakmát minden olyan területen, amire csak lehetőségünk van.